

Shell boert goed in het Nigeriaanse moeras

Vervuiling en corruptie maken het werken voor Shell in Nigeria een helse klus, maar de wederzijdse economische belangen maken veel goed.

De oliewinning is een enorme belasting voor het milieu in de Nigeriaanse delta. Foto: Reuters

De bus met journalisten en Shell-medewerkers staat stil. Woensdagmiddag, half vier, Peter Odili Road in Port Harcourt, Nigeria. Muurvast in de file. Straathandelaren wandelen tussen de jeeps, taxi's en auto's die lang geleden zijn geïmporteerd uit Europa. Op hun hoofd manden met water, dvd's of bananenchips. Ogenscheinlijk is dit een stad als alle andere in Afrika: laagbouw, grote drukte, hopeloos verkeer.

Alleen is Port Harcourt de stad die toegang biedt tot de Nigerdelta. In dat gebied in het zuidoosten van Nigeria pompt Shell in een joint venture met de Nigeriaanse overheid dagelijks 570.000 vaten olie op. En de Nigerdelta is een permanent onrustige regio. Gewapende rebellen ontvoeren oliewerkers, pijpleidingen worden gesaboteerd en incidenteel worden ze opgeblazen.

Daarom zijn Shells veiligheidsmaatregelen kolossaal. Het is expats verboden zonder begeleiding van de enorme Shell-compounds in Port Harcourt af te gaan. 'Zeker niet iemand van jouw kleur', zegt een Nigeriaanse Shell-medewerker. 'Als ze weten dat je met Shell mee bent, ben je miljoenen waard.'

Kalashnikovs

Het oliebedrijf vervoert zijn expat-medewerkers in een gewapend konvoi. In de bus die vaststaat in de file, zitten zestien mensen. Zeven journalisten uit Europa die mee zijn op een Shell-persreis, net zoveel communicatiemedewerkers van Shell, de chauffeur en nog iemand die permanent over onze veiligheid waakt. Voor en achter de bus rijden jeeps met bewakers in blauwe uniforms. Ze hebben kalashnikovs op schoot.

Eerder deze woensdag voert de persreis naar Bonny Island. Daar staat een van 's werelds grootste lng-installaties en Shell heeft er een belang in. Vanuit Port Harcourt gaan er snelboten naar het eiland: catamarans die over het water stuiteren, langs de kleine houten bootjes met vissers die hun netten uitwerpen. De catamarans worden geflankeerd door een beveiligingsbootje dat over het water raast. Voorop staat een mitrailleur, om de rebellen af te schrikken en als dat niet werkt ook daadwerkelijk op hen te schieten. Deze woensdag geen rebellen.

Maar bij terugkeer van Bonny Island staat de bus dus vast in het verkeer. Opeens gaat alles snel. Bewakers springen uit de jeep die voor de bus rijdt. Met hun machinegeweren rennen ze langs de stoet stilstaande auto's. De wagens gaan aan de kant. De Shell-bus kan doorrijden.

Foto: Reuters

Economische bijdrage

Wat is de rol van Shell in de Nigerdelta? Shell-topman Ben van Beurden graag wil dat het bedrijf wordt gezien als 'force for good'. De economische bijdrage van Shell kan niet worden onderschat (kader 1). Maar de vervuiling net zo min (kader 2).

Dat is vanuit de helikopter goed te zien. Dagelijks maakt Mpakaboni Jack voor Shell vluchten over de Delta. Hij overziet de kreken die als spaghettislierten in de eindeloze mangroves liggen. Als teamleider pijpleidingveiligheid zoekt hij naar signalen van oliediefstal.

Dode bomen

De witte helikopter heeft Port Harcourt nog maar net verlaten of we zijn al boven het moeras. En daarmee boven de zichtbare vervuiling. Overal drijft olie. In de kreken, in de bredere gedeeltes, in

de kleine poeltjes. Nu en dan is er een dorpje. Her en der liggen dode bomen in het vervuilde water. Af en toe vaart er een boot.

Maandagmiddag staat er diep in de Delta een boot in de fik. Metershoge vlammen, een enorme rookwolk. De helikopter cirkelt erboven. Olie dieven hebben daar een pijpleiding afgetapt, zegt Jack als hij terug is op de helikopterbasis. Misschien maakten de dieven een fout waardoor de boel vlam vatte. Vaak zijn er provisorische raffinaderijen waar olie wordt gekookt. De andere mogelijkheid is dat de autoriteiten zijn getipt over de diefstal. 'Dan komen ze langs en gooien ze een lucifer in de boot.' De brand kan wel een dag duren.

'Derde partijen'

Dergelijke diefstallen zijn de hoofdoorzaak van de vervuiling, zegt Shell. In 2016 waren er zeven zogeheten 'operational spills', dus olie die de Delta in sijpelt omdat er een leiding was geknapt. Volgens berekeningen van het bedrijf waren er afgelopen jaar 45 spills gerelateerd aan 'derde partijen'. Dat is een eufemisme voor diefstal. In 2015 waren dat er zelfs 93.

Het beveiligen van de oliepijpleidingen is werk voor de overheid. De Delta is enorm. Over de weg duurt een tocht van dertig kilometer al snel anderhalf uur. Wegen hebben kuilen zo groot als eettafels.

Er zijn 135 landen die minder corrupt zijn dan Nigeria. 'Het spijt me dit te zeggen, maar de Nigeriaanse overheid geeft er helemaal niets om', zegt Inemo Samiama, die bemiddelt in een conflict tussen Shell en een lokale gemeenschap in de Nigerdelta.

Oorlogsretoriek

Om het illegale aftappen en andere sabotage tegen te gaan is het zaak de 'hearts and minds' van de mensen in de delta te winnen. Dat zegt Afohron Sekobe, die zich bij Shell bezighoudt met de beveiliging van pijpleidingen, in een ruimte met airconditioning op de derde verdieping van een groot gebouw op een van de twee Shell-compounds.

Hearts and minds, dat klinkt als oorlogsretoriek. 'Nou ja, in 2008 werden er pijpleidingen opgeblazen.' De Nigerdelta zal altijd een lastig gebied blijven, verwacht Sekobe. 'Het is moeilijk om deze regio voor te stellen zonder diefstal. Sommige gemeenschappen vinden het heel normaal.'

Vervuiling als verdienmodel

Shell zegt de vervuiling te zullen opruimen, ook als sabotage de oorzaak is. Begin 2015 trof het bedrijf een voorziening van €70 mln voor het schoonmaken van het dorp Bodo, zo'n 50 kilometer ten zuidoosten van Port Harcourt. Daar barstte in 2008 een pijpleiding. Volgens sommige schattingen was de vervuiling in het gebied waar 70.000 mensen woonden, vergelijkbaar met de natuurramp van de Exxon Valdez.

Negen jaar later is er nog steeds niets opgeruimd. Er is eindeloos gesteggeld over bodemonderzoek, over procedures en protocollen. 'En toen mensen uiteindelijk wilden komen opruimen, zijn ze gewoon verjaagd', zegt bemiddelaar Samiama.

Volgens Shell gebruiken deze lokale gemeenschappen de vervuiling nu als hefboom. Het is hun verdienmodel. Ze willen meer geld zien, waardoor ze schoonmaak actief tegenwerken. Of, in de woorden van Samiama: ‘Wantrouwen is hier een understatement’.

Diefstal loont

Dat is voor Shell de realiteit van alledag. De overheid, de lokale gemeenschappen, de oliemaatschappij: in de Nigerdelta wijst iedereen naar elkaar. Ondertussen wordt in de haveloze dorpjes rond Port Harcourt gestolen olie gewoon in de schamele winkeltjes aan de straatkant verkocht. Diefstal loont, mede door de zwakke overheid. In Nigeria zegt men: iedereen is hier zijn eigen overheid.

Shell kan hier niet weg. Het wil ook helemaal niet weg. Alleen al in Port Harcourt werken voor Shell meer dan drieduizend mensen. Eerder dit jaar waren er geruchten dat het bedrijf zich uit de delta wilde terugtrekken. ‘We blijven hier’, verzekert Osagie Okunbor, directeur van de Shell-joint venture.

Disclaimer

Eind juni organiseerde Shell een persreis naar de Nigerdelta. Het FD ging mee. De krant betaalde de reis en verblijf zelf. Shell heeft geen inzicht gehad in deze publicatie.

In elk geval lijkt ook Shell zijn eigen overheid. Het is bijna een staat binnen de staat. Dat blijkt nog eens bij vertrek. Bij het inchecken van de koffer op de luchthaven van Port Harcourt loopt een Shell-employee mee tot achter de bagagebanden, duwt een deur open waar ‘verboden toegang’ op staat en wandelt de ruimte in van de bagageafhandeling. Een daar aanwezige militair snauwt ‘je mag hier niet zo maar komen’, maar de oudere Shell-medewerker trekt zich er niets van aan. Hij is van Shell. En hij wil er gewoon zeker van zijn dat er niets met de koffer gebeurt.

Want dit is wel de Nigerdelta.

Shell en de Nigeriaanse staat

Shell mag dan controversieel zijn in Nigeria, de economische bijdrage aan het land staat buiten elke discussie. 95% van het personeel bestaat uit lokale mensen. Dat zijn duizenden banen.

Afgelopen jaar betaalde Shell \$1,4 mrd dividend aan de Nigeriaanse staat. Het bedrijf sloot voor \$740 mln aan contracten af met lokale bedrijven. Tussen 2012 en 2016 was de 'economische bijdrage' van de Shell-joint venture aan de Nigeriaanse staat, bestaande uit belasting, heffingen en royalty's, \$29 mrd, zo becijferde het bedrijf.

Twee jaar geleden daalde de olieprijs. Militanten bliezen een pijpleiding op, die goed is voor de export van 200.000 vaten olie per dag. Daardoor was er minder olie om te exporteren en wat wel het land uit kon, werd verkocht tegen een lage prijs. Zo kreeg Nigeria een dubbele klap.

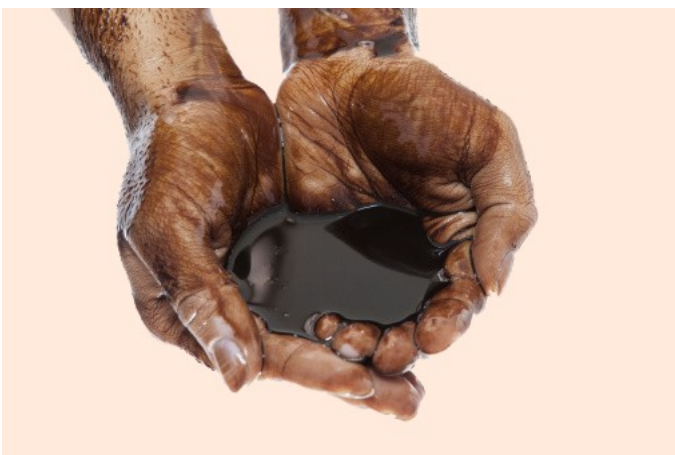
Het land gleed af in een recessie. Olie en gas zijn goed voor 40% van de staatsinkomsten. Zo betaalde Nigeria LNG, de enorme LNG-fabriek op Bonny Island waar Shell een belang in heeft van 25,6%, in 2012 nog bijna \$2,8 mrd dividend aan de Nigeriaanse staat. In 2015 was dat krap \$1 mrd. Afgelopen jaar minder dan \$360 mln.

De staat financiert zich met de opbrengsten uit olie en gas. Nigeria begon na de onafhankelijkheid in 1960 met elf staten. Inmiddels zijn dat er 36. In het leeuwendeel van die staten, is de overheid de grootste werkgever. En die kreeg dus minder geld binnen.

Gevolg is dat leraren, verpleegkundigen en gemeenteambtenaren in Nigeria maanden lang niet werden betaald. De haperende formele economie vertaalde zich weer in minder bestedingen in de enorme informele economie. Vorig jaar kende Nigeria daarom zijn eerste recessie in een kwart eeuw. De economie kromp in 2016 met 1,5%, zo becijferde het IMF.

Inmiddels gaat het iets beter. Een opgeblazen pijpleiding is weer hersteld, de export is weer op gang gekomen, de olieprijs is iets gestegen ten opzichte van vorig jaar. Maar lijdt Shell, dan lijdt Nigeria.

Foto: ANP

Mensenrechten

'De naam Shell is het synoniem geworden voor de macht van grote bedrijven die lak hebben aan mensenrechten, zonder dat ze bang hoeven te zijn om daar de prijs voor te betalen.' Dat stelde Amnesty International anderhalve week geleden.

Toen werd Shell in Nederland voor de rechter gedaagd door de vrouw van een geëxecuteerde hooggeplaatste Nigeriaanse ambtenaar. De aanklacht van Esther Kiobel: de oliemaatschappij is medeplichtig aan de dood van negen mannen van de Ogoni-stam, waaronder schrijver Ken Saro-Wiwa, die in 1995 werden opgehangen omdat ze kritiek hadden op Shell en het Nigeriaanse militaire regime. Shell noemt die beschuldigingen 'ongegrond'.

Een onderzoek in 2011 beschuldigde Shell ervan in de Nigerdelta gewapende milities te contracteren. Beveiligingspersoneel van het bedrijf zou verantwoordelijk zijn voor verschillende moorden en martelingen in Ogoniland, zo stelde het onderzoek. Ook zou Shell een militie betalen die verantwoordelijk was voor een massamoord in het dorp Rumuekpe.

In een reactie in de Britse krant The Guardian, wees een Shell-woordvoerder indertijd naar de Nigeriaanse overheid. Die moet de veiligheid garanderen. 'Suggesties in het rapport dat SPDC (de joint venture waar Shell 30% in houdt) militaire activiteiten aanstuurt of controleert, zijn volledig onwaar.'

Foto: Getty Images